

ťou – tento názor sa vinie celou knihou, zároveň však nie je dostatočne explicitne rozpracovaný. Autor sa mohol zdržať niektorých prehnane exponovaných výrokov typu „Slovenský Ústav pamäti národa alebo český Ústav pro studium totalitních režimů dejiny nevykládajú, ale s nimi aktívne bojujú.“ (s. 116), či propagandisticky manipulatívnych konštatovaní, ako napr. „Zákon 219/2006 (o protikomunistickom odboji, pozn. aut.) nepriamo legitimizuje Tisov režim.“ (s. 120) Argumentácia Petra Dinuša naznačuje identifikovateľnosť jednoznačne zaujímavého, využiteľného, ale zároveň málo rozpracovaného konceptu prekrývaním tém. Priestor recenzovanej publikácie bol možnosťou na jeho aplikáciu, no zostal nevyužitý.

Je možné súhlasiť hneď s viacerými apelmi Petra Dinuša smerom k vyrovnávaniu sa s minulosťou. Imperatívy potreby vyvarovania sa normatívnych záverov a odpolitizovania témy sú rovnako platné ako tvrdenie, že uvedená politika sa môže vymknúť spod kontroly. Uvedené však nie je dôvodom na zrušenie prijatej antikomunistickej legislatívy (s. 119), ale na jej eventuálnu modifikáciu. Taktiež by bolo vhodné, aby sa sám autor vyhol výraznému vkladu vlastného ideologického postoja do svojej argumentácie. *Vyrovnávanie sa s minulosťou?* je dielom, s ktorým možno v mnohom súhlasiť (napr. potreba depolitizácie vedeckého skúmania minulosti), nesúhlasiť (napr. negovanie protikomunistického odboja, postoj k antikomunizmu, atď.), či polemizovať (napr. používanie pojmového aparátu). Rozhodne však je jednou z najzaujímavejších tuzemských kritík vyrovnávania sa s komunistickou minulosťou, ide o podnetný a vítaný príspevok k rozvíjajúcej sa diskusii o reflexii nedemokratického obdobia. Záverom považujem za potrebné oceniť kritický a podrobný prístup k štúdiu predmetných zákonov. Autor logicky a systematicky upozorňuje na nedostatky a proti-rečenia jednotlivých právnych aktov, rozpracúva síce už známe výhrady, neobme-

dzuje sa však iba na ich plochú konštatáciu. Žiadali by sa však dôkazy niektorých tvrdení a nie iba zakončovanie pasáží otázkami a naznačenie svojho názoru „medzi riadkami“, čo neprispieva k vedeckosti práce.

Tomáš Bezák

Hana Maříková, Tomáš Kostelecký, Tomáš Lebeda, Markéta Škodová (eds.):
Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe...

Praha, Sociologické nakladatelství (SLON) 2010, 446 s.

Na úvod je treba poznamenať, že vydání každé publikace z oboru společenských věd a specificky sociologie, zaměřené na laickou veřejnost, je třeba uvítat. Tím spíše, že o předmětu výzkumů a bádání sociologie, kterému se recenzovaná publikace *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe...* editorů Hany Maříkové, Tomáše Kosteleckého, Tomáše Lebedy a Markéty Škodové věnuje, nemá širší veřejnost (a to často ani širší odborná) zcela jasno. Se sociologií se většina členů společnosti setkává často jen v podobě mediálního podání výsledků průzkumů veřejného mínění – ať již jako odhadů výsledků voleb či zjišťování společenských nálad a postojů k některým specifickým otázkám. Záběr sociologie jako vědy o společnosti je ale daleko širší – jedním z jejích „úkolů“ jsou i různé analýzy aktuálního společenského dění, jeho pozitivních i negativních vývojových trendů či „nálad“ s cílem teoreticky uchopit a prozkoumat možné alternativy vývoje společnosti. O důležitosti zasvěceného, ale širší veřejnosti přístupného sociologického komentáře právě těchto různých alternativ možného vývoje nejen v krátkodobé perspektivě každodennosti, snad není třeba pochybovat. Podtitulek – *Otázky, které si často klademe...* – recenzované publikace naznačuje, že si to její autoři uvědomují. Roz-

hodli se představit právě ta témata své výzkumné praxe, která širší veřejnost podle jejich názoru zajímají. Nejde tedy o publikaci, která by chtěla podat ucelenou (a „ryze“ odbornou) zprávu o stavu současné české společnosti. Nahlédnutí do „kuchyně“ převážně mladých vědců (na počátku kariéry) ze Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., prostřednictvím ukázek jejich každodenní výzkumné práce je tedy z tohoto pohledu bezesporu přínosem. Tím spíše, že se jednotlivé studie (s větším či menším úspěchem) snaží veřejnosti přiblížit práci svých autorů, aniž by to bylo na úkor udržování standardních zásad vědecké práce.

Autorskému záměru odpovídá i základní členění publikace do čtyř částí: Jací opravdu jsme a jak se to o sobě dozvídáme? Jsme evropští, jsme světoví, nebo hlavně sví? Řídíme se sami, nebo kdo nás vlastně řídí? Naši mladí, naše budoucnost?

I když výběr konkrétních statí, představených v jednotlivých oddílech, je dán (jak editoři sami poznamenávají) především kvantitativními sociologickými výzkumy, které byly realizovány v souladu se zaměřením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., přesto – anebo možná právě proto – velmi dobře odrážejí zásadní a důležitá společenská témata, hodná pozornosti širší veřejnosti. Vybraná témata ale nejsou představena jen prostřednictvím popisu (a komentáře) výzkumem získaných kvantitativních údajů. Naopak publikace nabízí výkladové rámce, do kterých jsou získaná zjištění zasazena a jejichž prostřednictvím také interpretována.

Záběr publikace je úctyhodný – obsahuje celkem dvacet dva textů. První dva jsou věnovány výzkumům veřejného mínění – Jindřich Krejčí otvírá otázkou, jak mnoho lze průzkumům veřejného mínění důvěřovat, zatímco Jiří Vinopal si klade obecnější otázku, co je vlastně veřejné mínění a proč bývá tak často rozporně chápáno. Další dva texty jsou věnovány sociálně-ekonomickým otázkám. Jan Červenka zde zkoumá kořeny českého sociálně-ekonomického

pesimismu a autoři Martin Lux a Petr Sunega si všímají mýtů, týkajících se fungování trhu s byty v ČR a jejich pravdivosti. Téma volného času, sportu a kulturního vkusu zevrubně zkoumají Jiří Šafr a Ondřej Špaček. Ukazují, že obliba různých činností, podle které lze kulturní vkus měřit, je ovlivněna nejen sociálním postavením, ale významně například i pohlavím. Jiří Večerník se ve své stati věnuje životní úrovni v ČR dvacet let po pádu komunismu a řeší důležitou otázku, kdo – zda spotřebitel, nebo výrobce, vlastně v naší současné, již zcela konzumní společnosti rozhoduje o tom, co se bude prodávat a nakupovat. Vysoce aktuálnímu tématu definice, praxe a míry korupce se na základě empirického přístupu věnuje Michael L. Smith. Poslední text první části autorů Tomáše Kosteckého a Martiny Mikeszové je věnovaný analýze rozšířeného názoru, že v Praze se díky vyššímu průměrnému platu žije lépe než v mimopražském zbytku ČR.

Otázce „světovosti“ české společnosti je v pěti příspěvcích věnován druhý oddíl. Václav Houžvička se zde zabývá česko-německými vztahy a vlivem jejich historie na jejich současnou podobu. Pat Lyons se ve svém příspěvku věnuje základnímu předpokladu demokracie, že občané liberálně demokratického státu mají znalosti o politice a dokáží ve volbách zvolit tu nejlepší stranu a program. Tato premisa je zkoumána z různých pozic v souvislosti s významem dobré „politické“ informovanosti občanů jako nejvýznamnějšího základu takového státu. Nad otázkou českého ateizmu, jeho kořenů a současného významu v evropském kontextu se zamýšlí Zdeněk R. Nešpor. Výzkumu dlouhodobých trendů v postojích české společnosti vůči národnostním menšinám či cizincům je věnován příspěvek Yany Leontiev a Lukáše Novotného. Z jiného pohledu zkoumá českou „světovost“ dvojice Alice Červinkové a Marcelý Linkové. Autorky se v kritickém duchu zamýšlejí nad aktuálními otázkami stavu české vědy a perspektiv jejího

dalšího rozvoje v mezinárodním prostředí, ale také nad postavením vědců a vědkyň či otázkami financování vědy. Zajímavým způsobem také nahlíží na způsob hodnocení vědecké úspěšnosti.

Volným spojovacím článkem třetí části s názvem *Řídíme se sami, nebo kdo nás vlastně řídí?* je ve své podstatě otázka výkonu moci. Rolí sociálního kapitálu v rozhodování místních správ či samospráv v malých městech či obcích, se specifickým zaměřením na otázku spolupráce mezi nimi, se zabývá esej Zdenky Vajdové. Ukazuje v něm významnou roli existence sociálního kapitálu při rozhodování mezi lokálním zájmem obce a zájmem širšího svazku obcí. Stereotypům, spojeným s působením žen ve vyšších manažerských pozicích se na základě provokativně položené otázky – „ženou se ženy na manažerské pozice?“ – věnuje Alena Křížková. Na provedených empirických výzkumech pak prokazuje neoprávněnost takových stereotypů a ukazuje, že na zastoupení žen v manažerských pozicích a na jejich motivacích a strategiích, zda postupovat dál na kariérním žebříčku či vstoupit do vlastního podnikání, je možné nahlížet z pohledu reakce na pracovní podmínky a příležitosti žen na trhu práce. Otázkám míry politické aktivity českých občanů se ve své stati věnují Tomáš Lebeda a Klára Vlachová. Použitý srovnávací výzkum dvaceti evropských států ukazuje, že míra politické aktivity české společnosti je rozhodně vyšší než v ostatních postkomunistických zemích a srovnatelná se středomořskými státy, míry politické participace ve vyspělých evropských státech ale stále zatím nedosahuje. Kvalitu naší demokracie komentují na základě dlouhodobého srovnávacího výzkumu „nových demokracií“ Zdenka Mansfeldová a Petra Rakušanová Guasti. Českou demokracii ukazují vcelku nepřekvapivě jako již konsolidovanou, nicméně s prostorem pro další zvyšování její kvality.

Postojům, životním zkušenostem a perspektivám současné české mladé generace se ze dvou pohledů – veřejného a soukro-

mého – věnuje poslední část publikace. Z veřejného pohledu zkoumají na základě dat z mezinárodních srovnávacích výzkumů autoři Josef Basl, Jana Straková a Arnošt Veselý platnost představy o mladé generaci jako o naději pro občanskou společnost a demokracii, zatímco se Natalie Simonová s Petrem Soukupem v historickém kontextu zabývají trendem reprodukce nerovnosti přístupu ke vzdělání, která pokračuje i v současné české společnosti. Poslední tři příspěvky po řadě Jany Chaloupkové, Dany Hamplové a Blanky Řehákové a autorek Radky Dudové, Hany Haškové a Hany Maříkové jsou věnovány kritické reflexi zažitých stereotypů nahlížení na netradiční formy rodinného chování a reprodukčních strategií (např. zastaralost a úpadek tradičních forem manželství, rodičovství „za svobodna“) a reflexi problémů rodičovství v neúplných, ale i úplných rodinách, tedy více či méně soukromé sféře života mladé generace.

Co se týče odborné úrovně jednotlivých statí, nelze jim v podstatě nic vytknout. Míra srozumitelnosti textů je přirozeně ovlivněna složitostí tématu. To, že se autoři zcela programově vyhnuli vysvětlování metodologických a teoretických konceptů spojených s jednotlivými tématy, k větší srozumitelnosti textu samo o sobě přispělo. I přes to je ale třeba přiznat, že ne všem autorům se podařilo podat svoje příspěvky tak, aby byly dostatečně srozumitelné pro širší veřejnost. Z hlediska (nutně subjektivního) recenzenta patří mezi ty více zdařilé: „Konzumní společnost – vstup do ráje hojnosti a manipulace“, „Na čí účet se odehrává reprodukce?“, „Proč se české ženy ženou na manažerské pozice?“, „Starostovo a starostčino dilemma aneb sociální kapitál na vsi a na městečku“, „V Praze je blaze“ aneb co si myslíme o životě lidí žijících v našem hlavním městě a co z toho je pravda“, „Věda jako globální podnik: je česká věda světová?“, „Veřejné mínění: chvála nebo opovržení?“, ve kterých se vhodně skloubilo téma a způsob jeho „vyprávění“.

Problémem recenzované publikace z hlediska její hodnoty ve smyslu popularizace sociologie a obecně společenských věd je to, že se nepokusila alespoň částečně vykročit nad rámec standardních sociologických textů (zvolenými tématy, použitými metodami či interpretacemi výsledků dílčích výzkumů). Jestliže je text orientován k širší laické veřejnosti, měl by vedle výše zmíněného vynechání vysvětlování metodologických a teoretických otázek přece jen respektovat fakt, že čtenáři nejsou natolik odborníci v jednotlivých, knihami nabídnutých tématech, aby byli schopni uvědomit si pozadí jednotlivých výzkumů a jejich provázanost. Jinými slovy řečeno, dobrou „popularizující“ literaturu drží pohromadě nějaká „spojující linka“, která začleňuje probíraná témata do širších souvislostí. A právě jistou absencí tohoto pokusu lze recenzované knize vytknout. Hlubší zamýšlení se nad souvislostmi jednotlivých témat by publikaci přidalo nejen na čtivosti, ale také na informační hodnotě. Mimo jiné i právě proto, že jedním z příznaků dnešního „přemedializovaného“ světa je absence ukazování různých méně zřejmých vztahů mezi fakty a jejich zasazení do širšího (nejen) společenského kontextu.

A konečně by recenzované publikaci neuškodilo, kdyby se autoři u vědomí si primární cílové skupiny čtenářů pokusili přenést do svých příspěvků i trochu jistě existujícího osobního zájmu a nadšení pro zkoumanou problematiku, a pokusili se tak o vytvoření jistého „příběhu pro čtenáře“, jak o tom svědčí celá řada příkladů popularizujících nová zjištění například v kosmologii, matematice a fyzice či biologii. Jak ukazuje příklad Feyerabendovy *Rozpravy proti metodě* (Praha: Aurora, 2001), i tak vysoce odborný text může být napsán s autorovým osobním zaujetím, vysoce čtivě a navíc v dobrém slova smyslu provokativně.

Vydání recenzované publikace lze ale bez ohledu na výše zmíněné připomínky jednoznačně přivítat mimo jiné i proto, že

v české popularizační literatuře nejsou sociologická témata zrovna frekventovaným jevem v porovnání s množstvím publikací věnovaných popularizaci přírodních věd (a to nejen matematiky, biologie a genetiky), o literatuře věnované historii ani nemluvě. Z tohoto hlediska publikace *Jaká je naše společnost* vyplňuje citelnou mezeru v této části knižního trhu.

Michal Kotík

**Pierre Bourdieu: Pravidla umění:
Vznik a struktura literárního pole**
Brno, Host 2010, 496 s.

S překladem knihy *Pravidla umění: Vznik a struktura literárního pole* (dále jen *Pravidla umění*) se českému čtenáři dostává do rukou jak klasika moderní sociální teorie, tak *par excellence* prezentace sociologického myšlení Pierra Bourdieuho (1930–2002). Přestože od prvního vydání *Pravidel umění* uplynulo již bezmála 20 let, neztrácí český překlad na aktuálnosti: jednak proto, že pozdní díla Pierra Bourdieuho nejsou v sociologii – přestože se jedná o jednoho z nejcitovanějších sociálních vědců vůbec – příliš známa; jednak pak proto, že česká sociologie, dle mého názoru, Bourdieuho odkaz zatím zcela nepřijala, nestrávila jej, a náležitě se s ním nevyrovnala. Význam *Pravidel umění* spočívá zejména v tom, že zde autor prezentuje svoji teorii *sociálních polí* (a metodologii pro jejich empirickou analýzu) asi v její nekomplexnější podobě. I proto bych si dovolil recenzovanou knihu označit za jeden z nejdůležitějších překladatelských počinů v české sociální vědě za poslední rok.

Pravidla umění se však může jevit jako kniha postavená na „sociologicky nestandardním“ způsobu výzkumu, který kombinuje prvky sociologické a literárně-historické analýzy. Snad i tento fakt přispěl k tomu, že jsou *Pravidla umění* v sociologii relativně málo známou Bourdieuho prací, a je proto logickým vyústěním, že vychází z na-